

EL SOCIALISME EN EL BALSANS

Els socialdemòcrates búlgars i serbis

Lev Trotski

1910

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de:
<http://www.marxists.org/espanol/trotsky/1910s/19100000.htm>

Quan la reacció europea succeí a la gran revolució francesa, creant la Santa Aliança i, de nou, quan la contrarevolució mobilitzava totes les seues forces per a acabar amb l'herència de 1848, aparegué en escena la "qüestió d'Orient". Ja ho assenyalà Marx en el seu temps. I ara, després de la derrota de la revolució russa (la revolució de 1905) i com per a donar la raó als escèptics que opinen que la història es repeteix sempre, la qüestió d'Orient està novament a l'ordre del dia. En el passat els diplomàtics traçaren les fronteres al seu capritx esgarrant amb les seues unghes els mapes dels Balcans i decidint sobre la sort de les nacions.

Avui en dia, els pobles dels Balcans han despertat a l'existència històrica i la qüestió dels Balcans s'ha convertit en el seu propi assumpte. Turquia enfronta la seua pròpia revolució al retorn del tsarisme als Balcans; el capitalisme balcànic es manté ferm i en mig d'aquesta caòtica època ha sorgit per fi la socialdemocràcia dels pobles balcànics. Si el sud-est d'Europa ha deixat de ser objecte de combinacions predadores per a la diplomàcia europea, de la mateixa manera per a la socialdemocràcia europea ha de deixar de ser una expressió geogràfica sense contingut per a esdevenir en una realitat política viva. La secció balcànica de la socialdemocràcia es desenvolupa i va adquirint una forma precisa.

El desenvolupament capitalista en els Balcans ha tingut un perfil colonial. La Borsa europea atrapà els estats balcànics en la trampa del deute públic i això li ha permès extorquir els camperols i els obrers de la península balcànica, sense distingir nacions o races, per mitjà dels sistemes impositius "nacionals". Els productes europeus traven la producció local i l'artesanat. A més, el capitalisme industrial europeu, sotmetent el capitalisme local, està creant-hi una xarxa ferroviària i les més modernes empreses. Aquest desenvolupament ofega la petita burgesia des que sorgeix a l'existència històrica i la seua desintegració econòmica es completa per la descomposició política. Junt amb els camperols

arruïnats, proporciona la “carn de canó” per als aventurers polítics, demagogs de tres al quart i xarlatans dinàstics i antidinàstics que sorgeixen com a xampinyons entre el fem del parlamentarisme agrari i colonial.

L'exigua capa intermèdia de grans burgesos comença la seua carrera amb les paraules “càrtel” i *locaut* a la boca, políticament totalment separada de les masses i cercant el suport dels banquers d'Europa. El caràcter colonial del desenvolupament capitalista, encara més accentuat que a Rússia, col·loca el proletariat en la posició d'avantguarda combatent, posa a les seues mans les més importants fonts econòmiques del país i li confereix una importància política que supera àmpliament la seua força numèrica. Igual que a Rússia, el pes de la lluita contra el règim patriarcal i burocràtic recau sobre a coll del proletariat, només el proletariat pot assumir la immensa tasca d'establir-hi unes condicions normals per a la coexistència i cooperació dels diversos pobles i races de la Península. El problema consisteix en crear, en un territori els límits del qual han estat traçats per la naturalesa, unes formes estatals prou àmplies i flexibles per a permetre, sobre la base de l'autonomia nacional dels seus diferents components, un mercat intern unificat i òrgans de govern comú per a tota la població de la Península.

“Alliberar-nos del particularisme i de l'estretor de mires, abolir les fronteres que divideixen pobles en part idèntics per la seua llengua i cultura, en part units en allò tocant a l'economia; finalment, escombrar les formes de dominació estrangera, directa i indirecta, que neguen als pobles a decidir per si mateixos els seus destins”. Per mitjà d'aquestes fórmules negatives, el congrés dels partits i grups socialdemòcrates del Sud d'Europa definí el seu programa en les sessions que es realitzaren a Belgrad del 7 al 9 de gener.

El programa positiu que se'n deriva és el d'una República federal balcànica.

En els Balcans, les exigències del desenvolupament capitalista xoquen constantment amb els estrets límits del particularisme i la federació és una idea que evoquen els mateixos cercles dirigents. És més: el govern tsarista, incapaç d'exercir-hi un paper independent, intenta col·locar-se al capdavant erigint-se en iniciador i padrí d'“una lliga búlgaro-serbo-turca” que es giraria contra Àustria-Hongria. Però açò no són més que plans imprecisos per a una aliança temporal de dinasties balcàniques i partits polítics que, per la seua mateixa naturalesa, són incapaços de garantir la llibertat i la pau als Balcans.

El programa del proletariat no té res a veure amb açò. Es dirigeix contra les dinasties balcàniques i les camarilles polítics; contra el militarisme dels Estats balcànics i contra l'imperialisme europeu; contra la Rússia oficial i contra l'Àustria-Hongria dels Habsburg. El seu mètode no és el de les avinences

diplomàtiques, sinó el de la lluita de classes. No el de les guerres balcàniques, sinó el de les revolucions balcàniques.

És cert que els obrers dels Balcans són encara massa dèbils per a posar en pràctica la seua pròpia política. Demà, però, seran més forts. El desenvolupament del capitalisme en els Balcans s'opera sota la forta pressió del capital financer europeu i el proper "boom" industrial, la imminència del qual es manifesta per la febril activitat immobiliària que sacsa Sofia, pot conduir en uns anys a la industrialització d'una regió ricament dotada per la naturalesa i favorablement situada. Sobre aquestes bases, la primera commoció seriosa a Europa pot fer del moviment socialdemòcrata balcànic el centre d'esdeveniments decisius comparables als que protagonitzaren en 1905 els socialdemòcrates russos. No obstant, inclús avui en dia el programa d'una República federal balcànica té una significació pràctica seriosa. No sols orienta l'agitació política quotidiana proporcionant-li un principi unificador, també constitueix (i açò és encara més important) la base per a l'agrupació de les organitzacions obreres nacionals de la península en una secció balcànica unificada del moviment socialdemòcrata internacional.

El mèrit d'haver pres la iniciativa per a unificar el proletariat balcànic li correspon als partits socialdemòcrates de Sèrbia i Bulgària. Tanmateix la seua joventut (si fem a una banda el seu passat ideològic i les considerem només com a organitzacions obreres, perquè no tenen més que set o vuit anys d'activitat a les seues esqueses) ja han prestat grans serveis a la Internacional. En el moment crític, després de l'annexió de Bòsnia i Hercegovina, quan en tots els serbis niava la set de venjança, els socialdemòcrates de Sèrbia s'enfrontaren amb audàcia al corrent dominant. El camarada Kaderovic, únic diputat del partit, tingué el coratge de dir-los les veritats tant als nacionalistes intoxicats com als més sobris intrigants. *Radnicke Novine*, l'òrgan central del partit, llençà una campanya contra el dirigent de la camarilla militarista de Belgrad, el príncep Jordi, a qui els socialdemòcrates forçaren en pocs dies a renunciar a les seues pretensions al tron. Aquestes tàctiques que conjugaven el realisme polític i el coratge revolucionari reforçaren el partit en el terreny de l'organització i estengueren la seua influència política.

Igualment feu la socialdemocràcia búlgara combatent incondicionalment primer contra el defici patriòtic que transformà un "príncep vassall" de pacotilla en "Rei de Bulgària" i, després, contra la intervenció de Rússia en el conflicte turcobúlgar. La lluita contra la demagògia neopaneslavista, aparentment liberal però reaccionària fins al moll de l'os, és un gran servei que han prestat els socialdemòcrates serbis i búlgars. El recent congrés del partit búlgar, celebrat

del 24 al 26 de juliol, s'ha convertit en una reconfortant manifestació “pansocialista” oposada al “paneslavisme”. Hi assistiren delegats russos, polonesos, txecs i serbis, representat el proletariat de pobles els portaveus burgesos dels quals havien pretès celebrar la “fraternitat eslava” poques setmanes abans.

I encara que la premsa russòfila s'haja mostrat suficientment covarda i estúpida com per a silenciar el congrés del partit socialdemòcrata, aquest ha confirmat per si mateix i enèrgicament la seua significació. La manifestació del 24 de juliol, a la que assistiren de tres a quatre mil treballadors; els discursos que pronunciaren els delegats estrangers en la sessió pública del congrés, celebrada davant centenars de persones reunides front els locals del partit obrer; la conferència pública sobre la revolució russa, anunciada amb cartells rojos per tota la ciutat; la discussió pública i seriosa sobre els problemes dels Balcans, oberta per una introducció de Blagoev. Tot això, malgrat que la premsa burgesa intentà silenciar-ho, feu del congrés del partit socialdemòcrata el centre de l'interès polític i significà un fita en la història del jove partit búlgar.

He mencionat la conspiració de silenci de la premsa burgesa. Cal afegir que l'únic periòdic que pot reclamar-se en certa manera del socialisme, *Kambana* (La Campana), també servà silenci respecte a la manifestació internacional contra el “paneslavisme”, per raons d'ordre fraccional més que no per motius d'orientacions polítiques. Per això és necessari, arribats en aquest punt, entrar en alguns detalls sobre els reagrupaments fraccionals que exerceixen un important paper en la vida de la socialdemocràcia búlgara.

En 1903, el partit búlgar es dividí en dues fraccions: els *tesniaks* (estrets), dirigits per Blagoev, Kirkov, Rakowski i Balakov; i els “amplis”, conduïts per Sakazov i Babrovski. Al contrari que els *tesniaks* (que mantenien estrictes principis de classe), la “fracció àmplia” tendia a preconitzar el que denominava “perspectiva indirecta”, és a dir la col·laboració amb elements demòcrata-burgesos i el revisionisme en el pla teòric. Ambdós partits han servat el nom, el programa i els estatuts de l'antic partit unificat.

En 1905 es produí una altra ruptura entre els *tesniaks* encapçalada per Bakalov i Kharlakov. Un grup de “liberals” abandonà l'organització acusant els partidaris de Blagoev de “conservadorisme”, rigidesa organitzativa i d'apartar el partit de la classe obrera transformant-lo en una “societat secreta”. En 1908 es separaren dels *tesniaks* un altre grup de dissidents, els “progressistes”, que qüestionaven també el conservadorisme i cridaven a la unitat de tots els socialistes. El seu líder s'anomenava Iliev. Una temptativa de reunificació fracassà per l'oposició dels *tesniaks*. Enfront d'ells es formà el denominat “partit unificat”, que reagrupava els “amplis”, els “liberals” i els “progressistes”.

Des d'aleshores l'únic vincle entre les dues organitzacions és una agra polèmica en la premsa i els mítings. *Kambana*, encara que no siga formalment un òrgan de partit, està lligada al "partit unificat" a què serveix en gran manera com a portaveu semioficial. Això explica el seu silenci respecte a la manifestació antieslavòfila organitzada pels *tesniaks*.

La naturalesa i la forma dels agrupaments i divisions en el moviment socialista búlgar es deuen en gran part a la immadura política del país: el dèbil grau de diferenciació en la vida social, la completa absència de tradicions polítiques, la insuficient independència de l'avantguarda proletària i l'excessiu nombre de representants de la intel·liguència radical i social.

Els intel·lectuals juguen un paper desproporcionat en tots els partits polítics de Bulgària i l'única tradició de pensament de què es reclamen és el socialisme. El fundador del partit "democràtic" Petko Karavelov (ja difunt) fou antany a Rússia partidari de *Narodnaia Volia* (la voluntat del poble). Els periodistes (i àdhuc ministres) de tots els partits burgesos búlgars han tingut la seua educació socialista, encara que haja estat per poc de temps. El socialisme fou la seua escola elemental, però per a utilitzar els rudimentaris coneixements que hi adquiriren es passaren a l'altre camp. La fracció que continuà fidel al socialisme durant més temps foren els educadors (homes i dones) de les escoles populars. La necessitat d'educació que tenia el país combinada amb el seu caràcter endarrerit els conferia un caràcter missioner i els impulsava a fer seua la ideologia més radical que es presentava.

D'aquesta manera, el moviment socialista búlgar no engloba només les organitzacions polítiques i sindicals de la classe obrera sinó, també, un component poc definit d'intel·lectuals socialistes i semisocialistes.

Les línies de separació entre els partits búlgars són d'allò més tènues. Certament no existeixen. A Bulgària, la demagògia és la suprema saviesa en política i en comparació amb açò la corrupció no és més que una menudesa. La demagògia guanya els cors, els escons parlamentaris i les carteres ministerials. En aquest caos polític, l'excessiva predominança d'intel·lectuals disposats a prendre el timó com una divinitat, hi crea seriosos perills de temptacions i corrupció per al jove partit obrer. L'exèrcit proletari creix. Però encara és feble: el seu estat major és desproporcionat, perquè la possibilitat d'exercir una vertadera influència política que tenen els seus dirigents està limitada per allò de reduït que és seu exèrcit. I no obstant, de forma general, per a aquell que posseeix el menor talent és fàcil exercir un paper polític a Bulgària. N'hi ha prou amb donar un petit salt a una banda. I inclús pot estalviar-se aquest esforç perquè la

intel·liguència radical, en la que brillen tots els colors de l'arc iris, constitueix un pont natural per a passar de la ideologia socialista a la pràctica burgesa.

“La perspectiva indirecta” ofereix, precisament, el terreny adequat per a aquesta aventura als intel·lectuals socialistes que volen anticipar el procés històric i obtenir per als socialdemòcrates, per mitjà de combinacions polítiques artificials, la influència que no poden adquirir per la força numèrica actual del proletariat i el seu grau d'organització. A Bulgària, la “perspectiva indirecta”, és a dir la col·laboració amb els demòcrates burgesos, és més perillosa que en cap altre lloc. Puix, ¿on comença i on acaba aquesta “democràcia” búlgara que ha vist la llum com un brollador que brollés d'una roca per art de màgia i que pot assecar-se tan ràpid com sorgí?

D'altra banda, els demòcrates que ocupen el poder a Sofia (ahir republicans i conspiradors) no tenen res a envejar als francesos en allò que fa a la corrupció política. I d'aquesta manera avui podem veure a tal o qual partidari de la “perspectiva indirecta”, antic responsable del sindicat d'educadors o de ferroviaris, col·locat en un confortable cau dels gabinets “democràtics”. A més a més, aquestes mateixes condicions creen el perill simètricament oposat: transformar el partit polític de la classe obrera en un “seminari” socialista. Ja hem assenyalat que el partit búlgar havia patit tres escissions i que per això existien dos partits i divisions en el partit “unificat”. Els *tesniaks* no veuen en aquestes escissions més que un procés de “depuració” del partit obrer respecte als intel·lectuals burgesos. No obstant no és possible compartir sense reserves aquesta conclusió. No sols perquè els intel·lectuals també exerceixen un paper dominant entre els *tesniaks*, ni perquè també entre els “amplis” no hi haja elements socialistes de vàlua (fins on m'és permès jutjar), sinó perquè no podem ignorar el tret més negatiu del moviment obrer búlgar, la divisió del moviment sindical provocada per la ruptura entre els *tesniaks* i el partit “unificat”.